

ПИТАННЯ ЩОДО КУЛЬТУРИ НАУКОВОЇ МОВИ

Старунова А. Л. (Одеська державна академія будівництва та архітектури, м.Одеса, Україна)

Норму літературної мови становлять узвичаєний, узаконений порядок, правило, стандарти. Особливо суворими є вимоги щодо дотримання норм стосовно мови наукових текстів, науково-навчальної літератури, що робить проблеми аналізу наукового мовлення надзвичайно актуальними за сьогоденних реалій, коли культура наукової мови перебуває в загрозовому стані.

Науковий стиль української мови має свої особливості. Його завдання – точно викласти наукову інформацію. Він обслуговує потреби науки, навчання й освіти. Його основною функцією є пізнавальна – інформативна (повідомлення, пояснення, класифікація понять, систематизація знань, аргументований доказ).

Роль науки в житті суспільства за останні десятиліття надзвичайно зросла. Вона перетворилася на повноцінний соціальний організм, невід’ємну складову професійної компетентності. У динамічному сьогоденні значнішою стала роль методологічної культури дослідників, їх здатності до критичного осмислення, наукового обґрунтування і творчого застосування певних норм і методів пізнання. Така діяльність вимагає постійної копіткої розумової праці, умінь інтерпретувати концепції і теорії, творчого осмислення аналізованого матеріалу, прагнення до саморозвитку тощо. Водночас лавиноподібний розвиток науки загострює увагу і до мовної культури дослідника.

Мовна якість наукової продукції суттєво впливає на її теоретичну і практичну цінність. Однак сучасний рівень наукової мовної культури засвідчує більше проблем, ніж позитивних процесів на цьому полі діяльності. Серед причин такого стану – недостатня мовнокомунікативна, стилістична компетентність дослідників, іноді нехтування цим аспектом дослідження. Дається взнаки і домінування в міжнародному науковому просторі англійської мови як глобальної мови науки. Це значною мірою перешкоджає розвитку національних наукових мов, деякі з яких втрачають статус мов наукового мислення: знижується використання їх епістемічної (пізнавальної), науково-мисленнєвої, когнітивно-творчої, креативної (творчої, новаторської) функцій для задоволення соціальних, когнітивних, гносеологічних, комунікативно-прагматичних потреб особистості і соціуму. Такі реалії актуалізують необхідність посилення ролі національних мов як чинника розвитку науки. Для збереження і розвитку самобутнього мовного колориту наукових досліджень

необхідні національна стратегія мовного розвитку, підвищення ціннісно-мотиваційного статусу української наукової мови, вдосконалення змісту і методів неперервної мовної наукової освіти.

Культура наукової мови – нормативне застосування наукової мови в усній і писемній, діалогічній і монологічній формах, високий рівень мовнокомунікативної культури. Термін «культура української мови» має кілька визначень. Узагальнену його характеристику подають сучасні лінгвісти Любов Мацько і Лариса Кравець: «Культура мови – мовознавча наука, яка на основі даних лексики, фонетики, граматики, стилістики формує критерії усвідомленого ставлення до мови й оцінювання мовних одиниць і явищ, виробляє механізми нормування і кодифікації (введення у словники та мовну практику)». Паралельно вживають термін культура мовлення – нормативність і доцільність викладу інформації, тобто філологічне і психолого-педагогічне обґрунтування використання граматичних структур відповідно до умов і вимог конкретної ситуації. Особливостями культури мовлення вчені вважають правильність, вправність, мовну майстерність, стилістичне чуття слова, доречність застосування варіантних мовних форм.

Одним із різновидів культури мовлення є наукове мовлення. Наукове мовлення – функціонування національної мови у сфері наукової комунікації.

Основою наукової мови є літературна мова, на її специфіці позначаються результати досліджень різних галузей науки.

Мова науки – засоби мови, що характеризують усі функціонально-стильові різновиди наукової сфери спілкування; специфічна система граматичних і семантичних засобів вираження знакових одиниць, які становлять ядро і периферію наукового стилю. Мова науки, або мова наукового стилю викладу, наукова (спеціальна) мова, виконує епістемічну, когнітивну, комунікативну функції і слугує для задоволення соціальних, гносеологічних, комунікативно-прагматичних потреб особистості і соціуму.

Лексику мови різних наук представляють загальнонаукові слова, стійкі словосполучення, терміни, невербальні знаки (символи, піктограми тощо), словотвірна підсистема, відповідні синтаксичні конструкції. Складником мови науки є науковий стиль.

Культура наукової мови охоплює нормативний, комунікативний, етичний аспекти. Нормативний аспект передбачає знання літературних норм і вміння застосовувати їх у науковому мовленні. Комунікативний – пропонує відбір мовних засобів, які якнайкраще виконують завдання наукового спілкування. Дотримання норм поведінки, повага до учасників спілкування, доброзичливість, тактовність становлять етичний аспект наукової мови.